

*Др Војислав Симовић:*

## О НЕКИМ ПРОБЛЕМИМА ДРУШТВЕНО-ПОЛИТИЧКОГ СИСТЕМА У НАЦРТУ НОВОГ ТЕКСТА УСТАВА СФРЈ

Ја бих пошао од неких питања која су, по моме мишљењу значајна за ову нашу дискусију: пошао бих од извесних новина у самом тексту Устава, новина које су додуше једним делом већ познате.

Садашњи нацрт новог текста Устава СФРЈ представља један сложен акт који у себи садржи низ начела и одредаба Устава из 1963. године који су у основи садржани, амандмане из 1971. године и нове делове у начелима и одредбама који представљају извесна нова решења. Ради се о дугом тексту са доста одредаба начелног, декларативног и описног карактера. Истовремено, када се расправља о овом нацрту текста Устава треба указати на везу и односе између овог акта и републичких устава а у одређеном смислу и уставних закона, који представљају, поред осталог, и облик остваривања Устава СФРЈ. То се уосталом запажа када се врши анализа текстова нацрта републичких устава. Све то нам указује да је доста тешко расправљати о нацрту новог текста устава републике.

То је везано за неке видове структуре нашег Устава и наше уставности. То је везано, по моме мишљењу, за карактер федеративне уставности и за карактер самоуправне уставности.

Међу новинама новог текста Устава и то не само новина у односу на принципијелна питања, већ и делова структуре Устава, ваља истаћи други део о друштвеном уређењу, а посебно главу о друштвено-економском, и о основама друштвено-политичког система. Ја бих се нешто више задржао на проблемима основа друштвено-политичког система.

Пре свега, истакао бих да су основна концепцијска питања друштвено-политичког система садржана као и раније, а данас можда још и нешто шире, у основним начелима. То се свакако односи на оне одељке који се тичу положаја човека у друштву, основа социјалистичке самоуправне демократије као посебног облика диктатуре пролетаријата, одељке о слободама и правима, о Савезу комуниста и Социјалистичком савезу, итд.

Када вршимо анализу ове главе која садржи основе друштвено-политичког система, можемо да запазимо да она поред осталог указује и на различите видове и облике структуре самог политичког система: различите односе, принципе и институције, који се у условима даљег развијања самоуправне демократске организације друштва морају третирати као нове друштвено-политичког система. И мислим да та, нешто сложенија,

структура као и питања која су овом приликом овде решена представљају новине које побуђују посебан интерес и дају подстицај за извесна даља размишљања у том правцу.

Пре свега, мислим да би, када се расправља о основама и карактеру друштвено-политичког система, требало имати у виду федеративну компоненту система, полазећи од чињенице да је југословенски федерализам вишедимензионалан а посебно самоуправан. Тај моменат треба да буде одређен и у глави о друштвено-политичком систему. Одвајање на делове, с једне стране о друштвеном уређењу, а с друге, о односима у федерацији и правима и дужностима и организацији федерације, је свакако оправдано, но под условом да се претходно обележи и федеративни аспект друштвено-политичког система.

То је значајно и због самог карактера југословенског федерализма, а пре свега једног његовог елемента, који морамо да имамо у виду, наиме, да је то поред осталог федерализам који се развија у условима самоуправљања.

Други моменат који бих такође овде истакао тиче се оних делова ове главе у којима се расправља о положају радних људи у политичком систему.

Наиме, имајући у виду премисе дате у Основним начелима, а које се односе на политички систем, систем социјалистичке демократије као посебан облик диктатуре пролетаријата, мислим да тај систем нужно треба да садржи и елементе непосредног, јер се ради о активној демократији, о политичком систему заснованом на самоуправљању, систему који је организован, али који садржи и снажне елементе слободне иницијативе људи. Мислим да би ти моменти тражили да се проблеми непосредног управљања и вршења власти ипак на одређени начин уткају у овај део Устава, нарочито у овај део ове друге главе. Мислим да се процес управљања, односно вршења функција власти и управљања, који се у крајњој линији, повезано и са делегатским принципом, не може потпуно изразити ако не пођемо од основне концепције политичког система и друштвеног уређења, наиме, од положаја човека у удруженом раду, и његовог учешћа у управљању пословима друштва. А то значи да сагласно таквој концепцији морамо, поред осталог, поћи и од веома значајних облика и институција учешћа тог човека у политичком процесу одлучивања. Ради се о институцији цији вршења власти и управљања као и зборовима, тим обликом дискусионе демократије и институције везане за историју наше уставности јер води порекло из револуционарног периода развитка те уставности. И то без обзира што у одређеним условима, као и неке друге институције, није могла да покаже потребну и очекивану ефикасност.

Мислим да је овај непосредно-демократски самоуправни аспект политичког система још значајнији зато што се у истој глави (чл. 79) повезује са захтевом чији је смисао да у свим фазама процеса управљања и одлучивања радни људи буду што непосредније у могућности да остварују своја самоуправна права и заједничке интересе.

Посебно, елементи непосредног у друштвеном самоуправљању су значајни за обележје друштвено-политичке структуре општине. Према томе,

облици непосредног управљања требало би да нађу место и у члану 77. Нацрта.

Једно од веома значајних питања друштвено-политичког система на одређени начин се тиче и положаја општине. При томе се не бих задржао на проблему у целини узетом. Наиме, без обзира у којој мери, или колико нацрт новог текста Устава улази у проблеме положаја и улоге општине у систему, ипак сам Устав, концепцијом самоуправне организације друштва и покушајем да укаже и пружи средства разрешавања извесних историјски насталих дихотомија, даје доста нових елемената даљег афирмисања позиције општине.

То се може видети и у томе што се она, сагласно даљем афирмисању друштвено-економског положаја човека у друштвеној репродукцији, још више јавља као заједница и као средина у којој се превазилазе и разрешавају историјски настале и историјски условљене противуречности између тзв. управљачких и извршилачких функција, између управљања и рада; наиме, даље афирмисање и проширивање самоуправљања у основним организацијама удруженог рада, целином или највећим делом процеса и рада, производње, стицања и расподеле дохотка, као и низа других послова, које су и амандмани раније истицали, а овај интегрални текст још више наглашава, налази свој смисао у општини те зато даје могућност проширивања самоуправљања у самој општини.

Нацрт новог текста Устава садржи главне моменте у вези са појмом и положајем општине, структуром политичког одлучивања у њој, правима и дужностима општине, елементима повезивања у друштвеној структури општине, различитих облика функционалне међуопштинске сарадње, све до регионалног удруживања, као и могућности удруживања у градове и регионалне заједнице.

Међутим, у вези с тим, поставља се низ питања која траже одговарајућа решења у уставима и статутима. На њих није лако дати одговоре. Тако, на пример, један од проблема се огледа и у томе: да ли општина, у условима процеса и метода делегирања, остаје и даље основна заједница образовања „комуналне делегације”, с обзиром да се делегације основних самоуправних организација и заједница образују у друштвено-политичким оквирима општине и с обзиром да општине, преко својих општинских скупштина представљају изборно тело за делегирање у скупштине република, односно покрајина, па и Савезног већа у Савезној скупштини. Мислим да је то једно принципијелно питање које није довољно прецизно и рационално изражено у самом тексту Устава. Међутим, тражи да буде решено и да се види и тај вид позиције општине у друштвено-политичком систему.

Други моменат, такође везан и за друштвено-политички систем, како је он изражен у нацрту Устава, јесте питање о карактеру месне заједнице. И то не само њен карактер у до сада изражаваном „класичном” смислу заједнице у којој се задовољавају одређене потребе на самоуправној основи, већ пре свега као једне основе делегирања; и то једне основе делегирања која омогућава радном човеку и као грађанину (а текст Устава негде употребљава и тај термин, а негде га не употребљава), да се на одговарајући начин изрази, односно да радни човек који се изражава путем

удруженог рада, изрази и територијално у насељу у коме и ради и живи; да се преко те заједнице даље друштвено-политички „оствари“.

Ако пратимо нацрт текста Устава СФРЈ и нацрт текста републичког Устава, можемо да запазимо да се функција месне заједнице у смислу делегирања у пунијој мери завршава на нивоу општине. То за карактер месне заједнице као једне изворне заједнице самоуправљања радних људи није довољно. Према томе, било би значајно да се приликом даљег уређивања делегирања, тај проблем прикладније реши.

Даље, веома је значајно што се у нацртима устава пошло од регионалног развјетка и повезивања општина. Додуше, постоје извесне нужне разлике у томе што је нацрт новог текста Устава СФРЈ предвидео могућност обавезног уједињавања, док је нацрт републичког текста Устава остао на принципу добровољности; то је можда и целисходније у вези са самим проблемом и природом регионалног уједињавања.

Најзад, за развјетак односа у оквиру југословенске федерације, а посебно у оквиру република, као „заједница заједница“, значи на релацији односа између републике и различитих подручја самоуправљања, а посебно општине је значајно, а то је да је нацрт републичког Устава Србије пошао од одговарајућег димензионисања нормативне функције републике. То је предвиђено у односу на општине. Нацрт новог текста републичког устава предвиђа да у одређеним материјама може да одреди само основе за нормативну делатност општина, односно утврђује основна начела. Мислим да би овај моменат требало да буде поменут и у нацрту Устава СФРЈ, не у смислу даљег димензионирања нормативне функције федерације, већ на линији даље афирмације самоуправљања као таквог.

На крају, поменуо бих још једно питање које у овом нацрту није нашло решење. Наиме, у оквиру надлежности Уставног суда Југославије није одређено право и дужност суда да врши интерпретацију Устава, што су иначе Устав од 1963. године и Закон о Уставном суду Југославије садржали. Ради се о једном посебном облику тумачења које је нужно за функционисање суда као носиоца заштите уставности.